

iskanju, razlagi in vrednotenju vzrokov za razpad tako skrbno načrtovane zveze. Pri tem je Kos – kar vsekakor velja izpostaviti – med drugim primoran poseči na polje, ki bi ga pogojno lahko imenovali historična psihoanaliza (posthumno, t.j. zgolj na podlagi zgodovinskih virov, preučevanje duševnih motenj neke osebe) in kjer premaguje ne vedno lahke ovire s pomočjo priznanega nevropsihiatra Jurija Zalokarja. Nikakor pa delo ni ozko omejeno na razkrivanje intimnih platí življenja zakoncev Gallenberg; v njem mimogrede spoznavamo širše kontekste, kot so zakulisje novoveške plemiške administracije na Kranjskem, bivanjsko kulturo in vedenjske vzorce provincialnega plemstva, razmerja moči in vpliva na relaciji Dunaj, Ljubljana, Trst ter nekoliko podrobneje spremljamo gospodarsko, politično in zasebno usodo ene eminentnejših kranjskih plemiških rodbin v času njenega zatona.

Še droben napotek tistim, ki nameravajo delo brati samo enkrat: Poglavlje Nedolžne žrtve vojne (str. 239 ss), kjer se nahaja pregled gallenberške mekinjske, ljubljanske in tržaške hišne uprave ter osebja, je mogoče uporabljati tudi kot nekakšen prozopografski dodatek, kjerkoli v pripovedi nanese beseda na koga iz vrst gallenberškega osebja in bi si o njem zaželeli nekaj osnovnih podatkov.

Pred nami je nadvse zanimiva knjiga, ki bo najbrž precej prispevala k utemeljitvi razmeroma novega področja v slovenskem zgodovinopisju, ekstenzivne zgodovine, kot jo poimenuje Dušan Kos. Je dobrodošla popestritev in bo verjetno, sodeč po obstoječih trendih v zadnjih letih, imela stimulativen učinek, kar pa se tiče avtorja, nam pripravlja novo presenečenje.

Matjaž Bizjak

Vasja Klavora, **Predel 1809. Avstrijsko-francoski vojni spopadi na slovenskem narodnostnem ozemlju**. Celovec : Mohorjeva, 2003. 330 strani.

Celovška Mohorjeva je v tradiciji svojih vojnogodovinskih knjig za najširši krog bralcev, kakršne je izdajala že v začetku 20. stoletja – naj spomnim na Jerneja Andrejko in njegove »*Slovenske fante v Bosni in Hercegovini 1878*« (izšlo 1904–1905), pa na Capudrovo »*Zgodovino c. kr. pešpolka št. 17*« (1915) – in jo je v našem času najprej uspešno obudila njena celjska sestra z monografijo »*Turki so v deželi že*« (1990) Vaska Simonitija, objavila obsežno monografijo prim. dr. Vasje Klavore, po poklicu kirurga iz bolnišnice v Šempetru pri Novi Gorici, sicer pa enega od podpredsednikov Državnega zbora Republike Slovenije in avtorja treh odmevnih knjig o soški fronti med prvo svetovno vojno (založila jih je prav tako najstarejša slovenska založba, vse tudi v nemškem prevodu). Predmet avtorjeve obravnave so tokrat francosko-avstrijski boji leta 1809 za tri ključne strateške prehode, namreč Naborjet (Malborg-hetto) v Kanalski dolini, visokogorski prelaz Predel v Julijcih in preval Razdrto pri Postojni, ki so na zahodu slovenskega etničnega ozemlja zapirale pot Napoleonovi Italijanski armadi v notranjost Avstrijskega cesarstva.

Gre za prvi obsežen, monografski prispevek slovenskega avtorja k bibliografiji o napoleonskih vojnih operacijah na naših tleh, zato sem ga vzel v roke z velikim zanimanjem. Publikacija je lepa, s privlačno oblikovanimi platnicami in v glavnem odličnimi, v slovenskem prostoru pretežno neznanimi slikovnimi prilogami, zato je že naletela na nekatere ugodne javne odmeve (gl. npr. DELO, 27. 1. 2004, str. 6). V knjigi je tudi precej avtorjevih lastnih fotografij terena in objektov, povezanih z dogajanjem iz leta 1809, kar še poudarja osebno noto publikacije. Sam sem bil najbolj navdušen nad zgodovinskimi in sodobnimi posnetki t.im. »Napoleonovih« mostov čez Sočo in Nadižo, ki sta v resnici starejša od treh prihodov napoleonske armade na naša tla (str. 168–172), opozorilom na (vsaj meni doslej) neznani najdbi gumbov s francoske vojaške uniforme (str. 180) in nad posnetki ohranjenega habsburško-beneškega mejnika v dolini Jezernice (str. 62–63). Odlična – preprosta, jasna, nazorna – se mi zdi tudi pregledna kartografija, računalniško delo avtorjevega vnuka Janija Klavore.

Žal se začenja doslej ugodni vtis naglo spreminjati, brž ko se lotimo branja besedila. V sicer zanimivo napisanem tekstu je dobesedno na stotine tiskovnih napak, ki na bralca, če mu je blizu lepota in pravopisna pravilnost domače (v našem primeru pa, kar zadeva navedke iz mednarodne literature, tudi francoske, nemške, italijanske in angleške) besede, delujejo porazno, knjigo pa po nepotrebnem kazijo, saj bi se jih bilo moč znebiti že s temeljitejšim lektorjevim posegom. V tem smislu se zdi močno

pretirana poimenska avtorjeva zahvala človeku, ki naj bi »pregledal besedilo in opravil lektorsko delo« (str. 327), saj rezultatov tega »dela« v knjigi ni čutiti, bolje, so prejkone porazni. Ob tem močno moti še odločitev, da so sicer navadno podomačena osebna lastna imena znanih zgodovinskih oseb v knjigi zapisana po – nemškem pravopisu, celo v primerih, kadar gre za vladarje slovenskih dežel in Nenemce! Vpeljana jezikovna manira ni uperjena le zoper tradicijo v slovenskem zgodovinopisju, ampak je tudi v nasprotju s Slovenskim pravopisom (prim. zadnjo izdajo, Ljubljana 2001, odstavki 172–179, str. 23–24). V letu 1809 tako vlada Habsburški monarhiji Franz I. (v tekstu je omenjen tudi njegov stric cesar Joseph II.; njuna babica oz. mati se izjemoma ponaša s svojim podomačenim imenom Marija Terezija), ki ga vojaško in politično podpirata njegova mlajša brata, nadvojvodi Karl in Johann. Omenjeni način zapisovanja osebnih imen je prignan *ad absurdum* v primeru podmaršala iz znamenite hrvaške plemiške družine Jelačićev-Bužimskih, sicer očeta poznejšega generala in bana Josipa, ki pač ni bil ne Franz (passim), čeprav je znal nemško, in ne Franc (str. 118), dasi je razumel po krajsko, pač pa najprej in predvsem – Franjo (1746–1810, avstrijski junak iz vojn s Francozi 1797 in 1805).

Namenimo zdaj kar nekaj besed hevrističnemu (viroslavnemu) stanju Klavorine knjige, na drugi strani pa uporabljeni literaturi. Avstrijsko vojaško zgodovinopisje je konec 19. in v začetku 20. stoletja objavilo nekaj temeljnih del o obravnavani problematiki (avtor jih pozna in uporablja), zasnovanih predvsem na sistematični analizi zgodovinskih virov iz dunajskega vojaškega arhiva (Kriegsarchiv), v bistveno manjši meri pa so pritegnila k obravnavi francosko arhivsko gradivo in tedanjo francosko literaturo. V kategorijo temeljnih del (naj)novjšega datuma je treba prišteti odlično monografijo o bojih pri Naborjetu leta 1809 izpod peresa poznavalca napoleonskega obdobja v Furlaniji dr. Paola Foramittija iz Vidma, ki je izšla z naslovom *L'Assalto. Malborghetto 1809 fra gli Asburgo e Napoleone* (Udine, Edizioni del Confine 1999). Avtorju je bila v marsičem za vzor in iz nje obsežno navaja. Raven zgodovinarjevega znanja, doseženo v navedenih delih, bi bilo moč do- in presegati le s sistematičnim, torej tudi dolgotrajnim raziskovalnim delom v francoskih arhivih, v prvi vrsti v vojaškem arhivu kopenske vojske (Service Historique de l'Armée de Terre, grad Vincennes pri Parizu; naprej SHAT), do neke mere pa tudi v Zgodovinskem centru pariškega Nacionalnega arhiva (Centre Historique des Archives Nationales; odslej CHAN). Žal se je avtor na to možnost, ki je draga, neprivlačna in ne zagotavlja naglih rezultatov, je pa temelj resnega zgodovinarjevega dela in vir njegovih novih spoznanj, oprl le v majhni meri. Še največ v prvem poglavju z naslovom *Avstrijski vojni pohod proti Italiji 10. aprila 1809* (str. 26–97), ki ni zasnovano le na literaturi, ampak tudi na virih iz Vojnega arhiva na Dunaju – uporabljen korespondenca vnaša v besedilo precejšnjo notranjo dinamiko in svežino.

Pričakovali bi, da bo nova monografija o avstrijskih-francoskih spopadih leta 1809 za Naborjet, Predel in Razdrto, podobno kot Foramittijeva, zasnovana tako na relevantni literaturi kot tudi na virih v francoskih arhivih, ki so za to problematiko doslej v glavnem neizrabljeni. Iz knjige same pa na žalost izhajajo (prim. str. 105 op. 73, str. 110 op. 81, str. 116 op. 85, str. 141 op. 100, str. 186 op. 136, str. 231 op. 187, str. 232 op. 188, str. 243 op. 197), da je avtor – poleg gradiva, ki mu ga je prepustil v objavo P. Foramitti (in je citirano na tako poseben način, da ostajajo njegove signature skrivnost celo za poznavalca), ali pa dokumentov, prevzetih neposredno iz Foramittijeve monografije – uporabljal pri pisanju v glavnem dva fascikla iz sicer obsežne serije, ki nosi signaturo C4 (in ne 4 C ali celo IV c, kot praviloma napačno navaja publikacija) – namreč C4 10 ter C4 58 (hrani SHAT). Serija *C4 Armée d'Italie (1803–1814)* je dobro ohranjena in urejena v tri podserije (korespondenca; registri; sezname častnikov in vojakov). Opirajoč se na svojo kartoteko in zbirko kopij arhivskega gradiva, ki sta rezultat dolgoletnega arhivskega dela v pariških arhivih, tudi v SHAT, pa na obe objavljeni arhivski pomagali za delo v tem arhivu (*Inventaire des archives conservées au Service Historique de l'État-Major de l'Armée. Archives modernes*, 2. izdaja, Vincennes 1954; *Guide des archives et de la bibliothèque du Service Historique de l'Armée de Terre*, 2. izdaja, Vincennes 2001), z vso odgovornostjo trdim, da je gradiva za boje na Predelu v seriji C4 bistveno več in ga je moč zaslediti v vsaj sedmih fasciklih te serije. Avtorjevo prepričanje, da »žal obstajajo le redki arhivski dokumenti v francoskem vojnem arhivu v gradu Vincennes (sic), ki v tej knjigi dopolnjujejo podobo vojnega dogajanja na Predelu« (str. 208), je zato le deloma točno: dokumenti so resda »redki«, a samo v »tej knjigi«, v seriji C4 pa jih sploh ni malo! Vendar pa je v SHAT zadevnih virov še precej več. Avtor bi mogel najti vrsto dragocenih podatkov v serijah *C10 Correspondance militaire générale du Premier Empire (1804–1815)* in *C17 Correspondance de Napoléon Ier et du Major-Général (1779–1814)* – fascikla C17 199 in C17 200 npr. v celoti obsegata

korespondenco med francoskim vladarjem in njegovim maršalom Berthierom glede Italijanske armade; že pri površnem pregledu vsebine je v njiju tudi gradivo o Naborjetu, Predelu in Razdrtem 1809 ... Podobno velja za veliko serijo vojaške dokumentacije (karte, rekognosciranje terena in objektov, obveščevalne informacije), ki jo hranijo v SHAT pod imenom *Mémoires et reconnaissances*. Iz te serije pozna avtor, ne da bi to navedel z ustrezno signaturo, eno samo karto z vojaškim opisom ozemlja med Tilmentom (Tagliamento) in Sočo iz l. 1806 (str. 109 op. 77), pogled v zdavnaj objavljeni inventar (Louis Tuetey, *Catalogue général des manuscrits des bibliothèques publiques de France. Archives de la Guerre* 2, Paris, Plon-Nourrit 1915, str. 296–308, 315) pa nas prepriča, da je ohranjenega in dostopnega gradiva bistveno več ... Seveda pa za naš problem važnih zgodovinskih virov ne hranijo zgolj v SHAT, temveč tudi v drugih arhivskih institucijah. Med specialisti ni skrivnost, da bi v odlično ohranjenem zasebnem arhivu italijanskega podkralja in nominalnega poveljnika Italijanske armade leta 1809 – kjer je na voljo nekaj dokumentov za Predel (avtor jih ne uporablja, čeprav ve zanje, prim. str. 251 op. 204; sicer gre za *Eugène de Beauharnais Archive*, signatura C0645 v Princeton University Library, Princeton, New Jersey, ZDA; analitični inventar fonda je dostopen raziskovalcem in ljubiteljem preko interneta na naslovu: <http://libweb.princeton.edu/libraries/firestone/rbcs/aids/beauharnais>) – zaman brskali za podkraljevimi vojaškimi in upravnimi poročili Napoleonu. Ta del de Beauharnaisovega arhiva je dolgo veljal za izgubljenega, a se je v zadnjih letih okrepilo upanje, da bi se stvari utegnile obrniti na bolje. Leta 2000 jim je namreč v CHAN uspelo pridobiti register Eugènovе vojaške korespondence s cesarjem – in to prav za leto 1809, v njem pa so tudi dragocena Eugènova detajlna sintetična poročila o bojih pri Naborjetu, na Predelu in pri Razdrtem (signatura CHAN 251 AP, entrée no. 4641 du 29 décembre 2000) ... Še dolgo bi mogli podrobno naštevati, a sklenimo z ugotovitvijo, da Klavorova monografija žal ni zasnovana na evidentiranih in raziskovalcu dostopnih francoskih virih o obravnavanih spopadih. Hkrati se nam vsiljuje vtis, da je avtorjevo raziskovanje v arhivih nesistematično in prejkone paberkovskega značaja. Utemeljeno zavračamo avtorjevo izjavo, da je opravil »pregled ohranjenih francoskih dokumentov, ki jih hrani francoski Vojni arhiv« (str. 231). Poraja se tudi občutek, da delo v arhivskih institucijah občasno prepušča kar svojim pomočnikom, ki mu zatem po naključju odkrite dokumente tudi prevajajo (prim. str. 327 in kar nekaj opomb pod črto); nekateri prevodi ostajajo pri takšnem načinu dela polni vsebinskih in stvarnih spodrseljavev.

Literatura o napoleonskih vojnah je obsežna in nekaj življenj bi bilo potrebnih, da bi jo mogli vsaj približno obvladovati. Avtorju pa bi bilo pri razgledovanju po njej v veliko pomoč, če bi uporabljal nekatere standardne priročnike, v katerih bi našel dobrodošle napotke o najvažnejših delih za posamezna vprašanja. Gotovo so med takšnimi neizogibna Jean Tulard ur., *Dictionnaire Napoléon* 1–2 (Paris, Fayard, 2. izdaja 1999), Alain Pigeard, *Dictionnaire de la Grande Armée* (Paris, Tallandier 2002) in Alain Pigeard, *Dictionnaire des batailles de Napoléon* (Paris, Tallandier 2004; avtor sicer pozna ime najuglednejšega živečega francoskega strokovnjaka za Napoleonovo vojsko in vojaško organizacijo ter na str. 180 citira Pigeardovo razpravo, prevedeno v italijanščino). Za temeljna vprašanja o francoski vojski v Napoleonovem času obstajata poleg klasičnega dela Jean Morvan, *Le Soldat impérial* 1–2 (Paris, Plon 1904; ponatis Paris, Teissedre 1999), tudi sintetična Jean Delmas ur., *Histoire militaire de la France* 2 (Paris, PUF 1992) in pa zelo uporabna pregledna Pigeardova monografija *L'Armée de Napoléon. Organisation et vie quotidienne* (Paris, Tallandier 2000). Toliko o splošnih delih.

Kar zadeva specialno bibliografijo o francosko-avstrijski vojni leta 1809, je treba podčrtati, da avtor pozna dobro, bogato ilustrirano delo: Jean Tranié (ne Tranie!), Juan-Carlos Carmigniani, *Napoléon et l'Autriche. La campagne de 1809 d'après les notes et documents du commandant Henry Lachouque* (Paris, Copernic 1979). Uporabljal je tudi pionirsko delo o francosko-avstrijski vojni leta 1809, ki ga je napisal general Jean Jacques Germain Pelet-Clozeau (*Mémoires sur la guerre de 1809 en Allemagne* ... 1–4, Paris, Roret 1824–1826), ne pa študije s preloma v 20. stoletje, kateri je avtor major Charles Gaspard Louis Saski in nosi naslov *Campagne de 1809 en Allemagne et en Autriche* 1–3 (Paris-Nancy, Berger-Levrault 1899–1902). Ker avtor pravilno poudarja odločilni pomen bodočega maršala MacDonalda kot dejanskega operativnega poveljnika Italijanske armade, bi pričakovali, da bo pritegnil k obravnavi vsaj njegove spomine (*Souvenirs du maréchal MacDonald, duc de Tarente*, Paris, Plon 1892), saj so v njih po francoski navadi v podporo spominskemu besedilu objavljeni dokumenti iz maršalovega zasebnega arhiva. Še bolj izrazito velja povedano za monumentalne spomine princa Eugèna de Beauharnaisa (*Mémoires et correspondance politique et militaire du prince Eugène* 1–10, Paris,

M. Lévy frères 1858–1860; to delo je v celoti dostopno v elektronski obliki na naslovu: <http://catalogue2.bnf.fr>). Avtor se med drugim sprašuje tudi o številu padlih na francoski strani, zato naj opozorimo, da je bil že v drugi polovici 19. stoletja objavljen vsaj seznam padlih in ranjenih častnikov Napoleonove vojske, urejen po enotah in bitkah (A. Martinien, *Tableaux par corps et par batailles des officiers tués et blessés pendant les guerres de l'Empire 1805–1815*, Paris, Lavauzelle s.d.); zanj bi avtor sicer lahko izvedel v na str. 227 in op. 185 citiranjem delu. Glede višjih činov, katerih biografije zanimajo avtorja, nekatere pa tudi objavlja, je iskanje po njihovih osebnih dosjejih v SHAT nepotrebna izguba časa (gl. str. 163 in op. 109), saj sta objavljena ne samo biografski slovar generalov in admiralov (Georges Six, *Dictionnaire biographique des généraux et amiraux français de la Révolution et de l'Empire (1792–1814)* 1–2, Paris, G. Saffroy 1934; nova izdaja 1974), temveč celo polkovnikov (Danielle et Bernard Quintin, *Dictionnaire des colonels de Napoléon*, Paris, SPM 1996). Zadnje delo omogoča tudi vpogled v bojno sestavo enot Italijanske armade leta 1809 do vključno polkov, kar je pa sicer razvidno tudi naravnost iz Napoleonovega ukaza od 11. 3. 1809, objavljenega v delu Ernest Picard, Louis Tuetey, *Correspondance inédite de Napoléon Ier conservée aux Archives de la Guerre* 3, Paris, Lavauzelle 1913, str. 21, št. 3103.

Pomembnejše konkretne opombe: str. 8 – Napoleon naj bi z uvedbo celinske zapore »uničil ekonomsko moč« Velike Britanije, kar je trditev, za katero bi v resni literaturi zaman iskali opore.

Str. 13 – Avstrija naj bi »bila in ostala najbolj neomajna nasprotnica Francije«, kar je bila seveda v resnici Britanija.

Str. 16 – avstrijski cesar Franc I., »ki je globoko sovražil vsakršno ljudsko gibanje, je poskusil pripraviti ljudstvo do vstaje – zanj, za monarhijo, za cesarstvo«. Zadeva tudi približno ni tako enostavna; o gibanju, katerega najoprijemljivejši nasledek je bilo brambovstvo (Heimwehr), njegova ideološka nosilca pa dunajski intelektualca Caroline Pichler in baron Joseph Hormayr pod pokroviteljstvom cesarjevega brata nadvojvode Janeza, gl. literaturo, navedeno v moji razpravi v Slavistični reviji 50, 2002, 51–60.

Str. 30 z op. 13, 69, 72 – polk Banal, hrvaška okrožja Banal. Gre za polke iz Banske Hrvatske, imenovane tudi Banija, po slovensko torej za banske oz. banijske polke.

Str. 39 op. 21 – poljski knez in bodoči francoski maršal Poniatowski, ki naj bi »sprva kot vojak služil v avstrijski armadi«, je v resnici tam v desetletju med 1778 in 1788 delal častniško kariero in napredoval iz čina poročnika v polkovnika dragoncev (Six 2, 323–324).

Str. 42 – Francozi naj bi v času 1806–1809 »držali v posesti ... vso Istro«, kar ni točno, saj jim je t.im. Habsburška Istra oz. Pazinska grofija pripadla šele s schönbrunskim mirom in ustanovitvijo Ilirskih provinc.

Prav tam – »leta 1808 so Francozi okupirali Dubrovnik in ukinili Dubrovniško republiko«, kar je napaka, na katero v literaturi pogosto naletimo. V resnici je francoska vojska okupirala Dubrovnik že 27. 5. 1806, republika pa je bila zatem odpravljena 31. 1. 1808 (gl. Stjepan Čosić, *Dubrovnik nakon pada republike 1808–1848*, Dubrovnik 1999, str. 17).

Prav tam – Marmont naj bi bil imenovan za vojaškega poveljnika Dalmacije 12. 6. 1806, leta 1807 pa za dubrovniškega vojvodo. V resnici sta točna datuma 7. 7. 1806 in 15. 4. 1808 (Six 2, 158).

Str. 43 – »Čeprav je podpis v pismu nečitljiv, je mogoče sklepati, da mu (= Zachu, J.Š.) ga je poslal nadvojvoda Johann«. Ne, saj je iz sloga pisma samega (gl. fotografijo nemškega izvirnika na str. 44) razvidno, da je pošiljatelj nekdo iz nadvojvodovega glavnega štaba, morebiti polkovnik grof Laval Nugent, ne pa nadvojvoda sam.

Str. 46–50 – načelnik glavnega štaba nadvojvode Janeza grof Laval Nugent je v besedilu in podnapisih nekajkrat omenjen kot polkovnik, nekajkrat pa kot podpolkovnik, čeprav sta izvirnika pisem (fotografiji na str. 48 in 49) jasna: Nugent je bil »Obrist«, torej polkovnik.

Str. 53–54 – Napoleon Bonaparte naj bi 26. marca 1797 prenočil v Kobaridu. Ali so za to trditve v resnici na voljo kakšni dokazi? Edini dan Bonapartejevega potovanja po slovenskem zahodnem robu, ko kraj postanka in prenočišča nista znana, je ponedeljek 7. germinala leta V po francoskem revolucionarnem koledarju oziroma 27. marec 1797; torej ne dan prej, kot se zdi avtorju. Najpomembnejši mednarodni sodobni strokovnjak za Napoleona in njegovo dobo, pariški profesor Jean Tulard, je s svojimi znanstvenimi sodelavci sicer pravilno sklepal, da je bil vrhovni poveljnik Italijanske armade tega dne »na poti v Trbiž« (*en route vers Tarvis*), kamor je 28. marca tudi prispel, vendar pa, tako kot vrsta drugih avtorjev pred njim, ni mogel ugotoviti, kje se je z glavnim štabom svoje armade in oboroženim

spremljavo tistega večera ustavil in prenočil. Tudi najnovejša znanstvena izdaja Napoleonovih pisem nam pri tem v ničemer ne pomaga, saj se da iz nje samo ugotoviti, da je Bonaparte svoje zadnje dopise v Gorici datiral v nedeljo 26. marca, naslednja znana pisma pa šele v Beljaku v sredo 29. marca (9 germinala). Ker je bil vmes na poti iz Gorice skozi Posočje preko Predela, Trbiža in Vrat v Beljak, se s korespondenco bodisi ni ukvarjal, ali pa je danes ne poznamo. Vsi, ki so doslej pisali o tem problemu, so pa spregledali, da daje odgovor nanj – Napoleon sam. Odstavljeni in pregnani francoski cesar je namreč v svojih spominskih »Fragmentih o italijanski vojni« (*Fragments de la campagne d'Italie*), ki jih je med izgnanstvom na Sv. Heleni narekoval zvestemu komorniku, grofu Emmanuelu de Las Cases (ta je, mimogrede bodi povedano, nekaj let svojega življenja predtem preživel kot francoski visoki uradnik v ilirski prestolnici Ljubljani) dokazal, da se je celo v zadnjih letih svojega življenja zelo živo in v glavnem natančno spominjal svojega vojskovanja s Habsburžani tedaj že oddaljenega leta 1797. Ko je na kratko opisal spopad pri Klužah (in pri tem zamešal, da ni šlo za Beneške Kluže, Chiusaforte, kot napačno navaja, temveč za Bovške oz. tim. »Avstrijske«), je tudi jasno povedal, da se je njegov »glavni štab (iz Gorice, J.Š.) podal zaporedoma v Kobarid, v Trbiž, v Beljak, v Celovec« (*Le quartier général se rendit successivement à Caporetto, à Tarvis, à Villach, à Clagenfurt*). Z veliko verjetnostjo je tako mogoče sklepati, da se je Bonaparte svoje poti ob Soči v »Fragmentih« pravilno spominjal. Morda nam bo kdaj celo uspelo ugotoviti, v kateri kobariški hiši je s svojim štabom prenočil od 27. na 28. marec 1797? (K temu problemu prim. naslednjo literaturo: Jean Tulard, Louis Garros, *Itinéraire de Napoléon au jour le jour 1769–1821. Nouvelle édition revue et corrigée par Jean Tulard et Jacques Jourquin*, Paris, Tallandier 2002, str. 114; *Napoléon Bonaparte. Correspondance générale publiée par la Fondation Napoléon*, Paris, Fayard 2004, 1. zvezek, str. 892–893; Emmanuel de Las Cases (G. Walter éd.), *Le Mémorial de Sainte-Hélène*, Paris, Gallimard 1999, 1. del, str. 680).

Str. 67 – priimki nekaterih generalov so zapisani napak: Séras (ne Seras) se zatem v knjigi še pogosto omenja (z biografijo na str. 163–164), na žalost vedno napačno; Domenico Pino (ne: Pini) je bil komandant italijanske kraljeve garde in nekaj časa (1804–1806) minister za vojsko in mornarico. Popoln priimek njegovega naslednika v ministrskem fotelju se glasi Caffarelli du Falga.

Str. 71 – komandant predhodnice Italijanske armade (oz. druge brigade divizije Broussier, prim. tudi str. 96 op. 70), brigadni general Joseph Marie Dessaix (1764–1834; Six 1, 344–345), ni imel istega priimka z znamenitim generalom francoske revolucije Louisom Charlesom Antoinom, ki se je pisal Desaix (1768–1800; Six 1, 333–335); seveda tudi nista bila v sorodu.

Str. 105 – Napoleon ni dobival vojaških poročil le od svojega vojnega ministra, temveč tudi neposredno od poveljnikov posameznih armad. Ta so praviloma nadrobnejša od ministrovih in napisana takoj po koncu operacij. Tista, ki mu jih je 1809 pošiljal formalni poveljnik Italijanske armade, princ Eugène de Beauharnais, so ohranjena in dostopna (prim. zgoraj).

Str. 106 in 111 – prevajalec je imel nekajkrat težave s francosko (angleško, italijansko ...) besedo »Sirex«. V prevodu poročila francoskega vojnega ministra cesarju od 20. 5. 1809 jo je enostavno izpustil (kar opazimo, če prevod primerjamo s fotografijo izvornika na str. 107), v prevodu pisma princa Eugèna Napoleonu z dne 27. 12. 1808 (str. 111–113) pa jo je samovoljno zaokrožil v nekakšnega »visoko spoštovanega gospoda« (!) Edini mogoči prevod v slovenščino je pač »Vaše (cesarsko in kraljevo) veličanstvo«. Za pismo, objavljeno na str. 106 (fotografija izvornika str. 107) avtor sicer trdi, da bi naj bilo »zelo težko berljivo, posebno krajevna imena«, kar pa ne bo držalo. Obratno, fotografijo izvornika bi brali brez težav, če bi ne bil desni rob slike in s tem teksta v objavi nerodno odrezan. Naivna je tudi avtorjeva misel, da je na koncu citiranega poročila »težko razbrati podpis vojnega ministra«, saj se vendar ve, da je bil od 1807 do 1814 to Henry Jacques Guillaume Clarke, grof de Hunebourg oz. vojvoda de Feltre (1765–1818; Six 1, 242–243).

Str. 116–117 – načelnik glavnega štaba Italijanske armade Henri François Marie Charpentier (1769–1831) leta 1809 ni bil »generalmajor«, saj Napoleonova vojska tega čina ni poznala, temveč od 1804 divizijski general, kar sicer avtor na str. 231 in 232 pravilno navaja (Six 1, 225). Ko Charpentier oslavlja MacDonalda s tradicionalnim francoskim »mon général«, ki je v rabi še dandanes, se lahko spet čudimo prevajalčevi nespretnosti: namesto »gospod general«, kar bi bil logičen, čeprav ne dobeseden slovenski prevod, najdemo groba kalka »mon general« (!) in »moj general«, kar je vsaj toliko smešno kot okorno (K temu prim. tudi Charpentierovo drugo pismo MacDonaldu od 18. 5. 1809 – prevod na str. 232, fotografija izvornika str. 235).

Str. 191 in op. 147 – avtorjeve »klafre« so pač dunajske klafre!

Str. 229 – »Ni nobenega podatka, da bi kjerkoli na tem območju (= na Predelu, J.Š.) obstajalo obeležje o pokopu mrtvih branilcev in napadalcev«. Pa je to res? Avtor objavlja na str. 313 svojo lastno fotografijo preprostega kamnitega nagrobnika, na katerem sta pod znamenjem križa vklesana letnica »1809« in datum, ki je brez dvoma »XVIII MAI« (ne pa »XIII MAI«, kot navaja podnapis; boji so se zaključili 18. maja, tako da je napis logičen). V podnapisu k sliki je avtor sam zapisal, da gre za »spominsko obeležje« in to njegovo mnenje najbrž ni daleč od resnice.

Str. 232 – Charpentier poroča v originalu svojega drugega pisma MacDonaldu od 18. 5. 1809, da je general Séras »v naskoku zavzel« (pris d'assaut), ne pa »naskočil« trdnjavo Predel, kot verjame prevajalec. Razlika je vsebinska, ne slogovna!

Str. 242 op. 196 – maršal Bernadotte ni bil nikoli »guverner Ilirskih provinc«! To so bili zaporedoma dubrovniški vojvoda maršal Marmont, divizijski general grof Bertrand, divizijski general Junot vojvoda d'Abrantès in bivši policijski minister Fouché vojvoda Otrantski.

Str. 254 – »general Massena« leta 1806. Masséna je bil od 19. 4. 1804 maršal (Six 2, 164–166).

Str. 259 in 273 – ne glede na formulacijo dokumenta na str. 273 pa 11. linijski polk ni bil v sestavi divizije Broussier Italijanske armade, temveč iz sestava Dalmatinske armade (Six 1, 40).

Str. 267 – divizija Lamarque, ki se nenadoma pojavi v besedilu, je bila 2. divizija tim. »desnega« korpusa Italijanske armade pod MacDonalдовim poveljstvom (Six 2, 42–43).

Str. 277 – avstrijski cesar leta 1809 je bil seveda Franc I., ne pa »Karl«!

Delo prim. dr. Vasje Klavore o avstrijsko-francoskih vojnih spopadih na slovenskem zahodu leta 1809 je dovolj zanesljivo, kadar povzema že znane raziskave tujih, v glavnem avstrijskih avtorjev. Žal predstavlja njen najšibkejši člen avtorjevo lastno raziskovalno delo, saj mu v sicer zanimivo pisano besedilo ni uspelo vključiti danes evidentiranega in dostopnega arhivskega gradiva o vprašanih, ki jih obravnava. Pri analizi avtorju znanih virov bi si želeli, da bi bila upoštevana obrtniška pravila zgodovinske vede; podobno lahko samo obžalujemo, ker ni pritegnil sicer nepogrešljive obče in posebne vojaškozgodovinske literature.

Knjiga »Predel 1809. Avstrijsko-francoski vojni spopadi na slovenskem narodnostnem ozemlju« zato žal ostaja na pol poti: je soliden slovenski povzetek rezultatov drugih avtorjev, ki jih pa ne uspeva nadgraditi z lastnim poglobljenim zgodovinskim preučevanjem in novimi rezultati.

Janez Šumrada

Janez Toplišek, **Rodoslovje : kot znanost in hobi**. Trzin : Samozaložba, 2004. 360 strani

Rodoslovje je postalo v zadnjih letih zelo priljubljeno. Zanimanje za rodoslovje je pravzaprav doma v vsakem človeku. Večina se slej kot prej vpraša, kdo so moji predniki in od kod smo. Z rodoslovjem se tako srečuje že otrok, ko začne spoznavati svoje sorodnike, čeprav se njegovo zanimanje omejuje ali pa ga omejujemo le na živeče sorodnike. S starejšimi pokojnimi sorodniki se pri pogovoru o rodu in družini z otrokom kar nekaj časa ne moremo pogovarjati, saj ima obilne težave z dojemanjem dimenzij časa – kaj je prej, kaj je kasneje, kolikšen čas je npr. 100 let in podobno. Vendar kasneje za rodoslovje ni nikoli prepozno in vsak se je raziskovalnih postopkov sposoben naučiti, kar nam govori tudi Toplišekova knjiga.

Toplišekova knjiga je razdeljena na 35 poglavij, v katerih bralce popelje od začetnih vprašanj o vsebini rodoslovne raziskave, prek različnih vrst virov in njihovih nahajališč, do različnih oblik končnega izdelka tj. na različne tekstovne in grafične načine prikazana zgodovina družin(e). Na začetku svojega dela se rodoslovec sreča z vprašanji kot so kje začeti, kako začeti in ali mi lahko kdo pomaga. Toplišek tu opozarja na umetno dilemo o pomembnosti očetove ali materine veje in namigne začetniku, da je morda bolje najprej si zastaviti lažje dosegljiv cilj. Predvsem se je dobro pogovoriti z živečimi predniki in jih izprašati o vsem, kar bi lahko vedeli. Ne le na začetku, temveč še na mnogih mestih Toplišek opozarja na možnost in nujnost sodelovanja z drugimi rodoslovci, predvsem takrat, ko je naše raziskovanje poglobljeno in ni omejeno le na našo družino. Vsako raziskovanje in uporabo različnih virov je potrebno dokumentirati, in na to Toplišek opozarja že v samem uvodu.